

TELEKOMUNIKACJA OPTOFALOWA

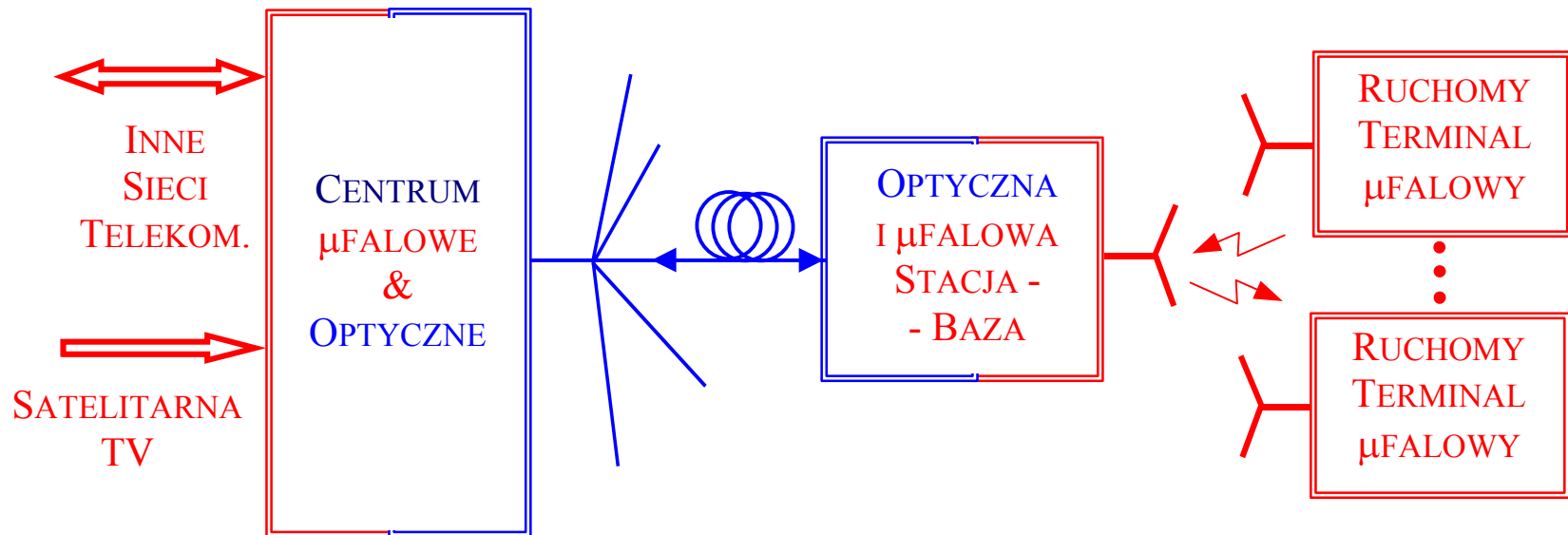
14. Systemy radiowo-światłowodowe

Spis treści:

1. Wprowadzenie
2. Transmisja sygnałów mikrofalowych
3. Optyczna generacja sygnałów mikrofalowych
4. Systemy radiowo-światłowodowe – przykłady
5. Fotonika w technice radarowej
6. Podsumowanie

1. WPROWADZENIE – IDEA SIECI RADIOWO-OPTYCZNEJ

- ◆ Stałe dążenie do coraz większych prędkości transmisji informacji w telekomunikacji radiowej tworzy nacisk na wykorzystanie pasm fal milimetrowych.
- ◆ Pasma fal milimetrowych (25 GHz, 34 GHz, 43 GHz, 60 GHz) nie zapewniają dużych zasięgów - tłumienie w atmosferze. Jednakże problemem jest połączenie Stacji-Bazy z Centrum, gdyż ani linia współosiowa, ani falowody nie mogą być ze względu na tłumienie wykorzystane.
- ◆ Powstała idea wykorzystania do tego celu łącza światłowodowego. Łącze takie winno służyć do:
  - transmisji informacji,
  - transmisji fali nośnej (informacji o jej częstotliwości).

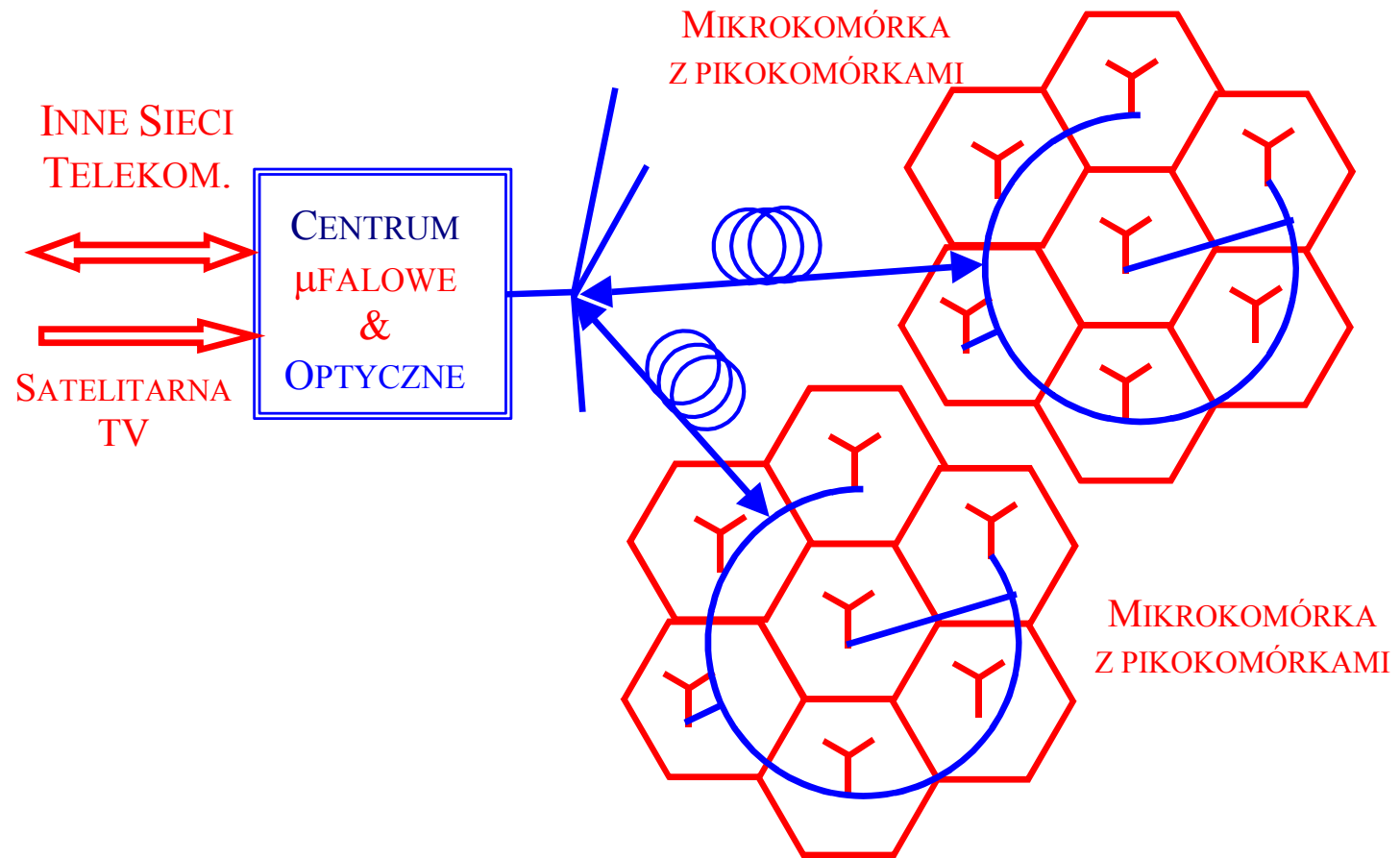

Rys.14.1. Struktura ideowa telekomunikacyjnego systemu radiowo-optycznego

1. WPROWADZENIE – STRUKTURA SIECI RADIOWO-ŚWIATŁOWODOWEJ

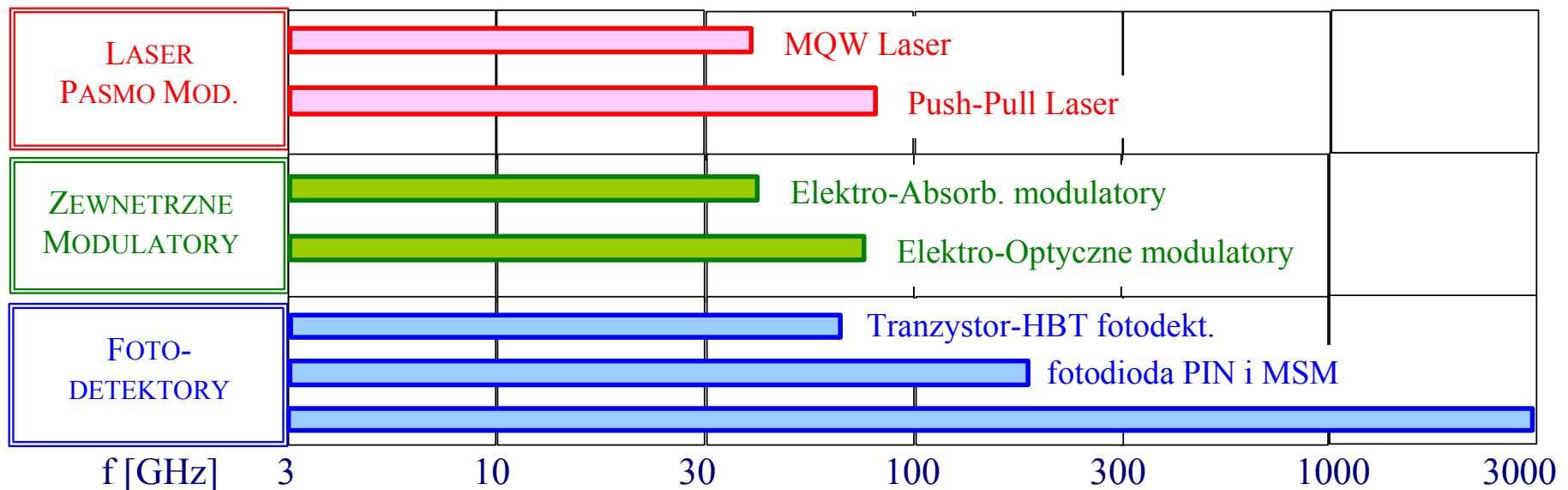
- ◆ Złożone struktury zawierają mikrokomórki połączone światłowodami ze stacją centralną.
- ◆ Ze względu na mały zasięg łączy na fale milimetrowe komórki dzieli się na pikokomórki.
- ◆ W każdej pikokomórce znajduje się jedna antena nadawczo odbiorcza transmitująca do i odbierająca od terminali informacje drogą radiową.

Rys.14.2. Sieć radiowo-światłowodowa z mikrokomórkami podzielonymi na elementarne pikokomórki. Częstotliwości nośne w pikokomórkach są różne.

1. WPROWADZENIE – PASMA MODULACJI I DETEKCCI

- ◆ Wykorzystanie łączy światłowodowych do transmisji fali nośnej pasm milimetrowych wymaga dużych prędkości modulacji i detekcji, tworzy to określone trudności.
- ◆ Najlepiej dają sobie radę fotodetektory diodowe PIN i MSM, fototranzystory ciągle są rozwijane i niedorozwinięte.
- ◆ Bardzo pomocnym stał się proces mieszania optycznego dwóch sygnałów optycznych o różnej częstotliwości, umożliwiającą generację sygnałów w pasmach fal submilimetrowych do 3000 GHz.
- ◆ Ostateczne rozwiązania nie zostały jeszcze uzyskane.

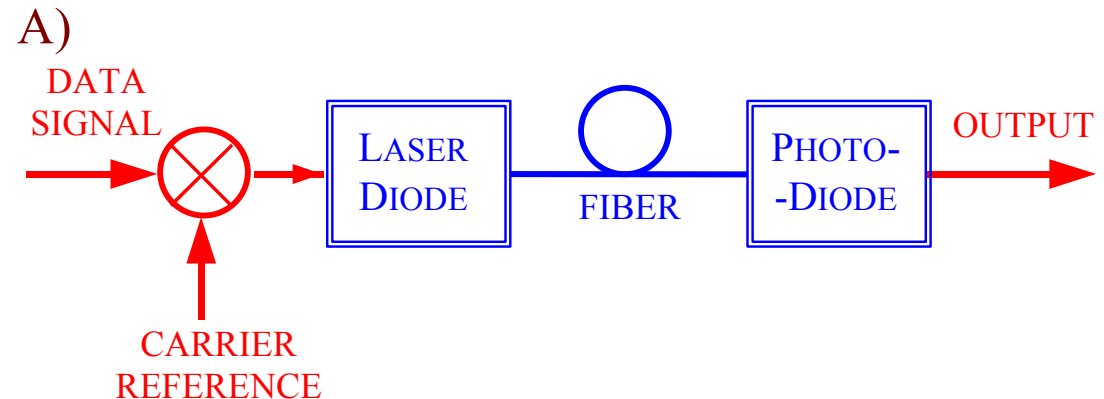

Rys.14.3. Porównanie szerokości pasm modulacji i detekcji.

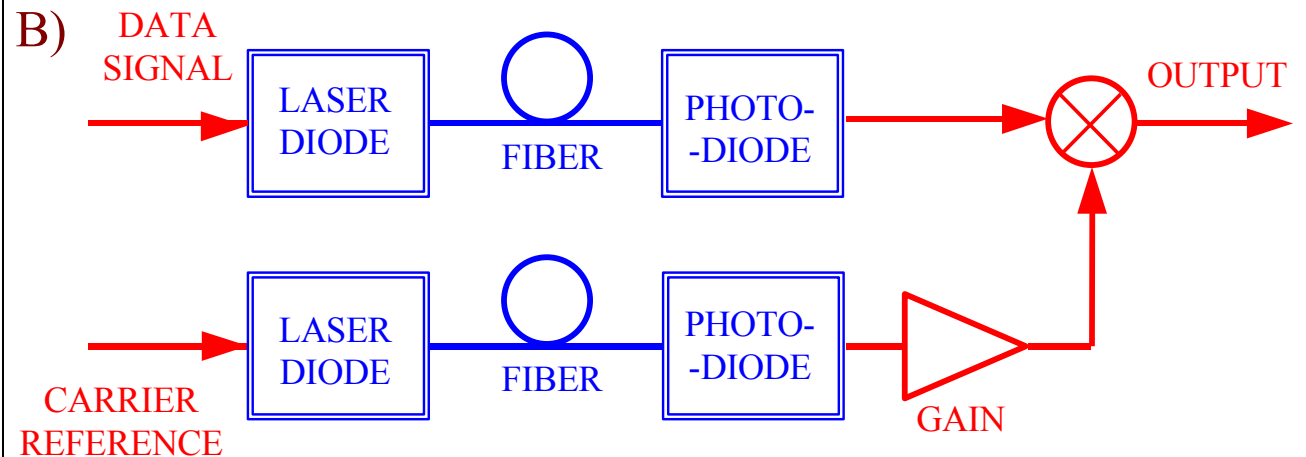
2. OPTYCZNA TRANSMISJA SYGNAŁÓW MIKROFALOWYCH – ROZWIĄZANIA A & B

- Struktury łącz optycznych do transmisji sygnałów mikrofalowych wykorzystują albo **bezpośrednią modulację laserów**, albo **zewnętrzną modulację nośnej**.

Rys.14.4A. Konwencjonalne rozwiązanie; modulacja sygnału mikrofalowego ma miejsce przed nadajnikiem optycznym.

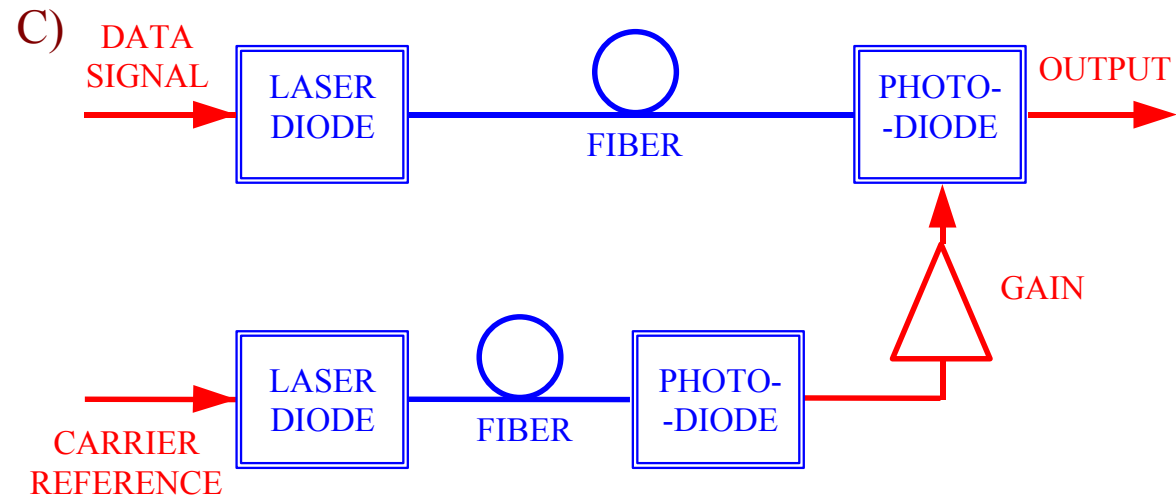

Rys.14.4B. Sygnał i informacja transmitowane są oddzielnie różnymi światłowodami, modulacja ma miejsce po stronie odbiorczej.

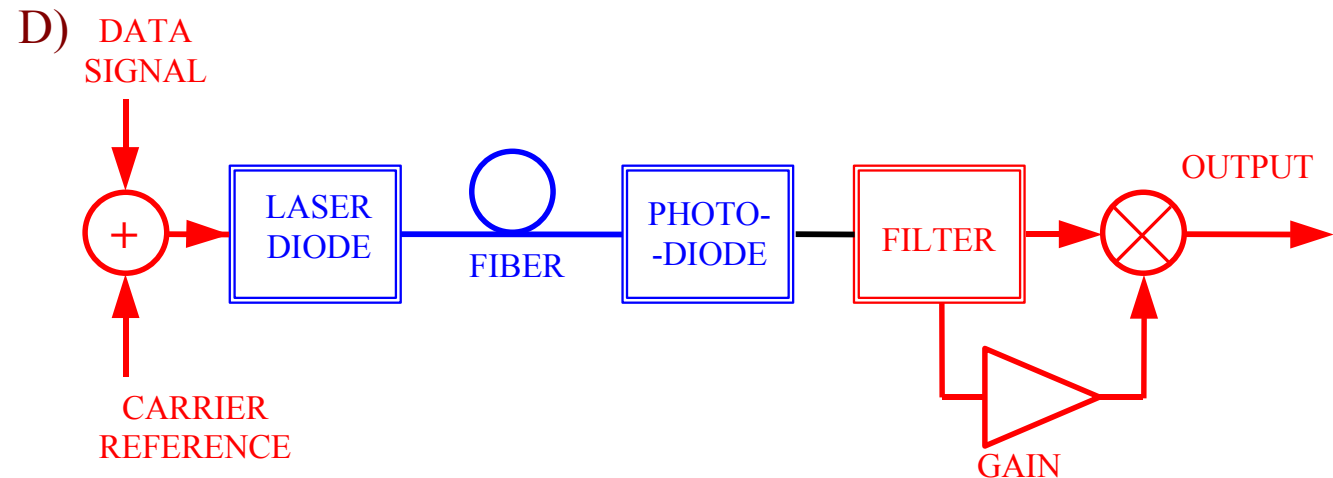

2. OPTYCZNA TRANSMISJA SYGNAŁÓW MIKROFALOWYCH – ROZWIĄZANIA C & D

Rys.14.4C. Fotodioda użyta jest jako mieszacz mikrofalowy, redukuje to liczbę elementów odbiornika.

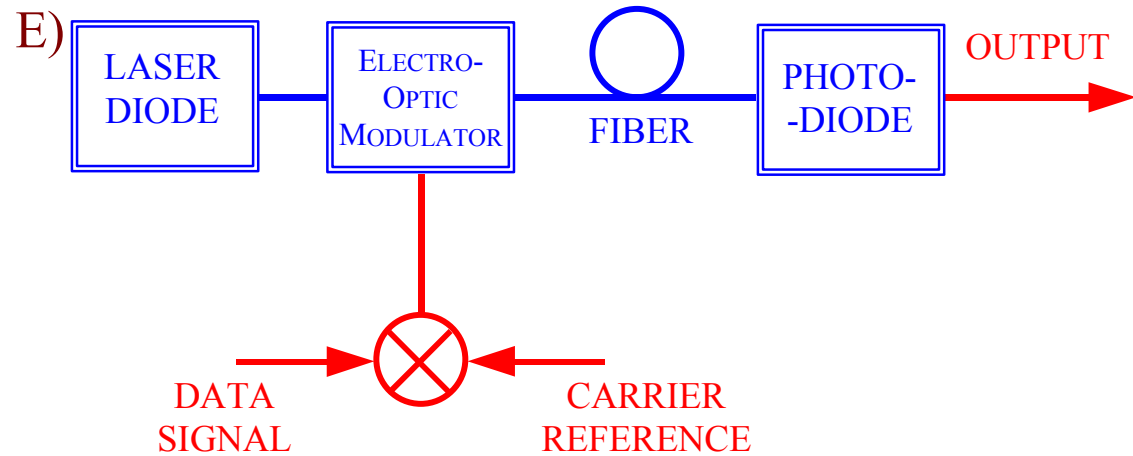

Rys.14.4D. Informacja i nośna transmitowane są razem bez modulacji. Po odfiltrowaniu i wzmocnieniu proces modulacji ma miejsce po stronie odbiorczej.

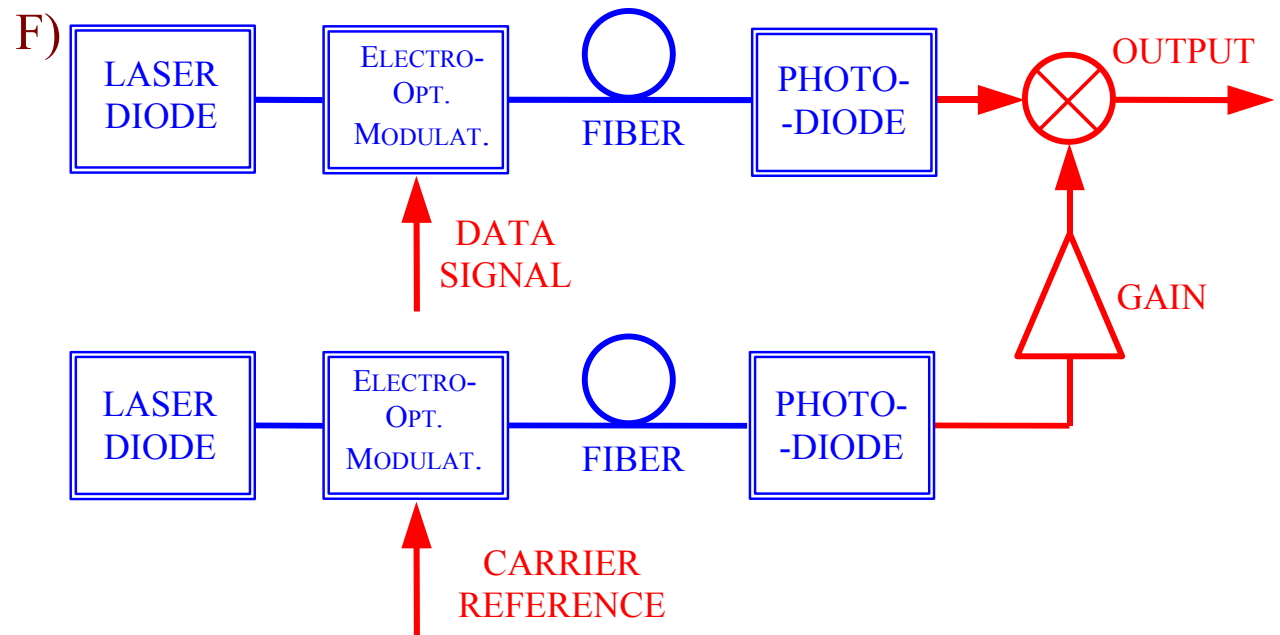

2. OPTYCZNA TRANSMISJA SYGNAŁÓW MIKROFALOWYCH – ROZWIĄZANIA E & F

Rys.14.4E. Łącze o strukturze konwencjonalnej, ale z modulatorem zewnętrznym.

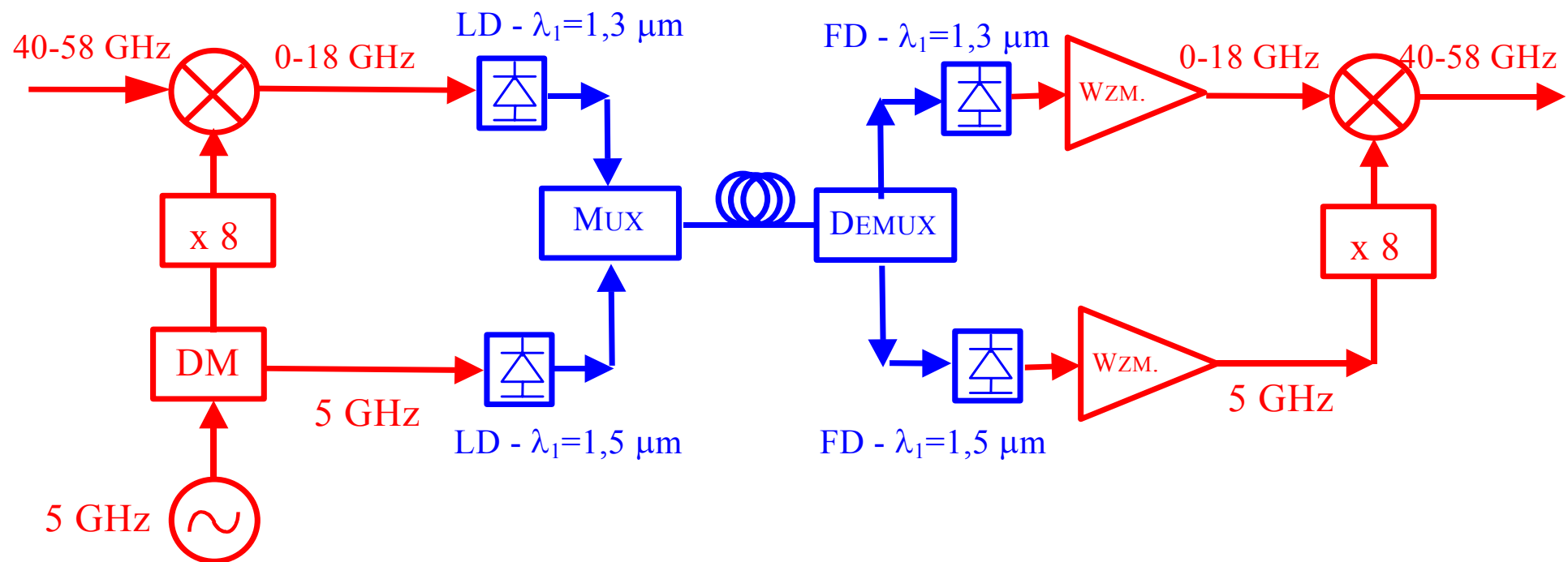

Rys.14.4F. Struktura już pokazywana, tyle, że z modulatorami zewnętrznymi.

2. OPTYCZNA TRANSMISJA SYGNAŁÓW MIKROFALOWYCH – PRZYKŁAD G

- ◆ W wielu przypadkach konieczna jest transmisja sygnałów mikrofalowych na z pasm powyżej osiągalnego pasma modulacji laserów.
- ◆ Mieszacze mikrofalowe dolnowstęgowe wykorzystywane są do obniżenia pasma sygnałów do wartości umożliwiających modulację mocy laserów, a górnówstęgowe do powrotu do pasma.
- ◆ Oddzielnie transmitowana jest nośna, 8 x mniejsza, potrzebne są więc powielacze częstotliwości.

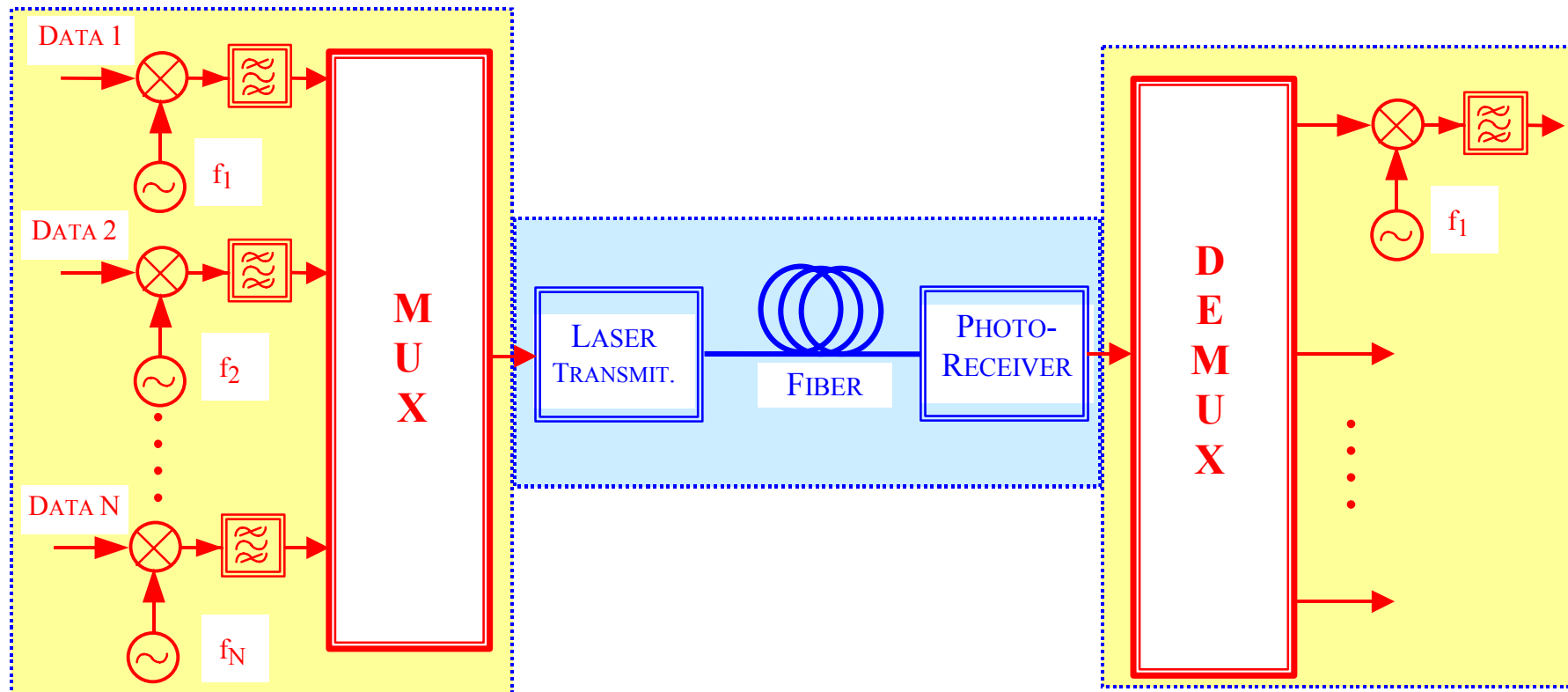

Rys.14.4G. Schemat blokowy układu do optycznej transmisji sygnałów mikrofalowych z pasma 40 – 58 GHz.

2. OPTYCZNA TRANSMISJA SYGNAŁÓW ... – MULTIPLEKSACJA NA PODNOŚNYCH

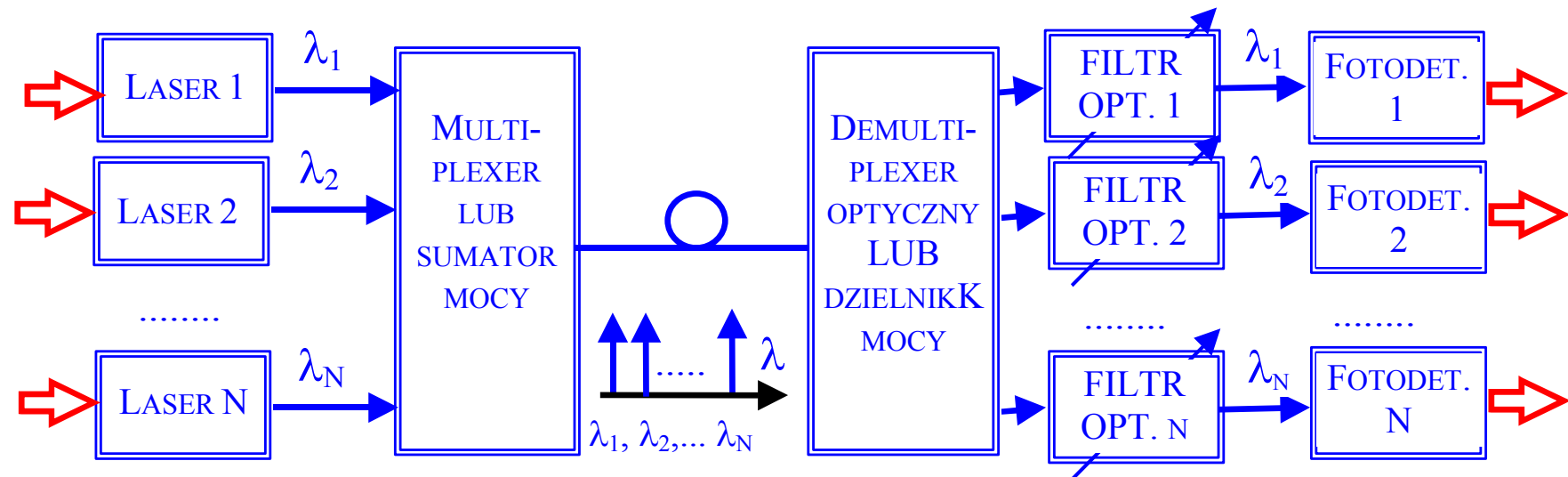
- Modulacja z wykorzystaniem podnośnych (**subcarrier multiplexing**) jest chętnie stosowana w transmisji kanałów telewizyjnych w sieciach CATV.
- W tej technice wszystko, co możliwe jest realizowane z wykorzystaniem układów elektronicznych, łącze optyczne służy jedynie do transmisji.

Rys.14.5A. Przypomnienie idei transmisji sygnałów mikrofalowych z wykorzystaniem podnośnych.

2. OPTYCZNA TRANSMISJA SYGNAŁÓW ... – WDM I MULTIPLEKSACJA NA PODNOŚNYCH

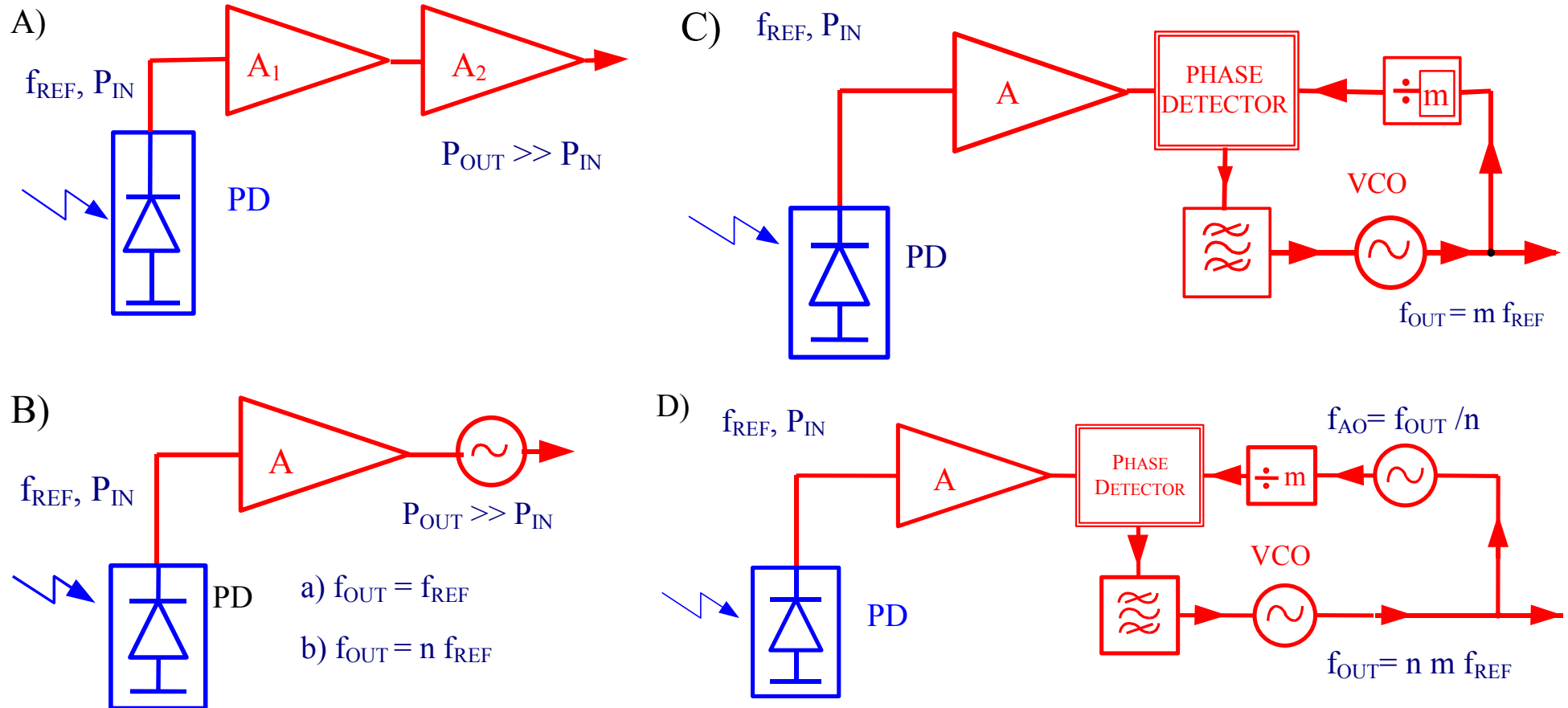
- ◆ Każdy laser emituje inną długość fali, sygnały po połączeniu transmitowane są światłowodem.
- ◆ Każdy z laserów modulowany jest oddzielnie.
- ◆ Po stronie odbiorczej sygnały są kierowane do fotodetektorów. Przed detekcją sygnały są filtrowane przez optyczne filtry.
- ◆ Sieć optyczna WDM może zawierać wzmacniacze optyczne, wzmacniające wszystkie lub tylko niektóre długości fali.

Rys.14.5B. Podstawowa struktura układu z multipleksacją WDM, z transmisją „z punktu do punktu”, point-to-point.

3. OPTYCZNA GENERACJA SYGNAŁÓW MIKROFALOWYCH – SYNCHRONIZACJA

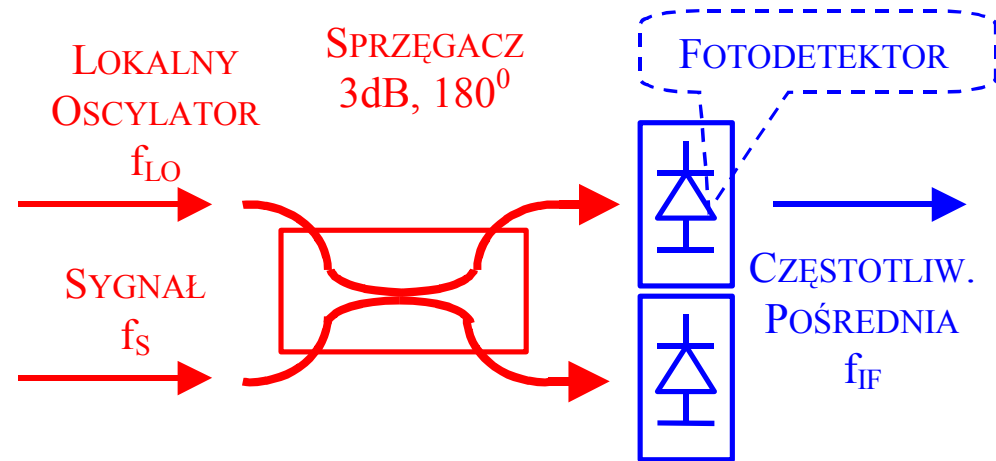
◆ Można wykorzystać proces synchronizacji do generacji sygnałów mikrofalowych.

Rys.14.6. Stopnie odbiorcze przy transmisji sygnałów mikrofalowych: ze wzmacniaczami (A), z oscylatorem VCO synchronizowanym bezpośrednio (B), z oscylatorami synchronizowanymi przez detektory fazy (C) i (D).

3. OPTYCZNA GENERACJA SYGNAŁÓW MIKROFALOWYCH – MIESZANIE OPTYCZNE (A)

- ◆ Do fotodetektora kierowane są 2 sygnały optyczne o różnych częstotliwościach.
- ◆ Detektor nie jest czuły na fazę sygnału optycznego a rejestruje docierającym do niego strumieniem fotonów.
- ◆ Proces taki nazywany jest:
  - koherentną detekcją optyczną,
  - mieszaniem optycznym,
  - optyczną detekcją heterodynową.

Rys.14.7. Układ mieszacza optycznego ze sprzęgaczem i dwiema fotodiodami.

- ◆ Pierwszy sygnał o mocy P_S natężeniu pola EM, przy czym amplituda $|A_S|$ i faza φ_S mogą być modulowane i nieść informację:

$$E_S = \text{Re}\{A_S e^{j2\pi f_S t}\} = \text{Re}\{A_S |e^{j(2\pi f_S t + \varphi_S)}\}$$

- ◆ Drugi sygnał optyczny o parametrach: P_{LO} , E_{LO} , $|A_{LO}|$, f_{LO} i φ_{LO} .
- ◆ Jeżeli oba sygnały są falami płaskimi o **identycznych polaryzacjach** to $E = E_S + E_{LO}$;
- ◆ Moce sygnałów optycznych P_S i P_{LO} są proporcjonalne do kwadratów amplitud natężeń pól:

$$P = P_S + P_{LO} + 2\sqrt{P_S P_{LO}} \cos[2\pi f_{IF} t + (\varphi_S - \varphi_{LO})];$$

3. OPTYCZNA GENERACJA SYGNAŁÓW MIKROFALOWYCH – MIESZANIE OPTYCZNE (B)

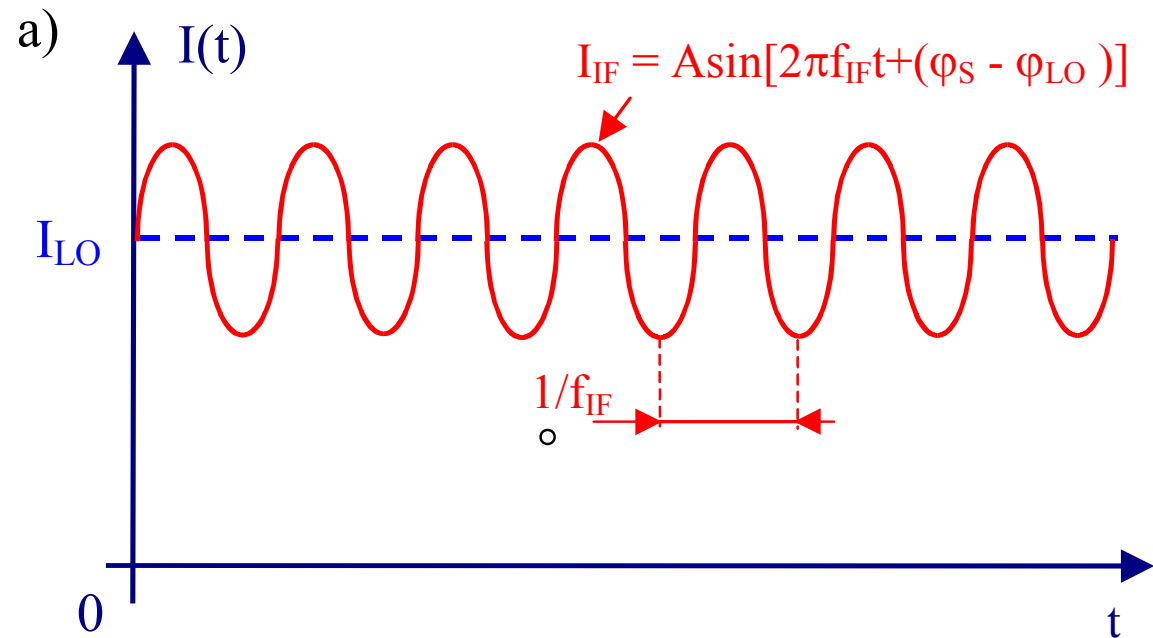
- ◆ Prąd wyjściowy fotodetektora jest sumą 3 składników (R – czułość detektora):

$$I = I_S + I_{LO} + 2R\sqrt{P_S P_{LO}} \cos[2\pi f_{IF}t + (\varphi_S - \varphi_{LO})];$$

- ◆ Interesującym nas składnikiem jest drugi z nich, o częstotliwości pośredniej

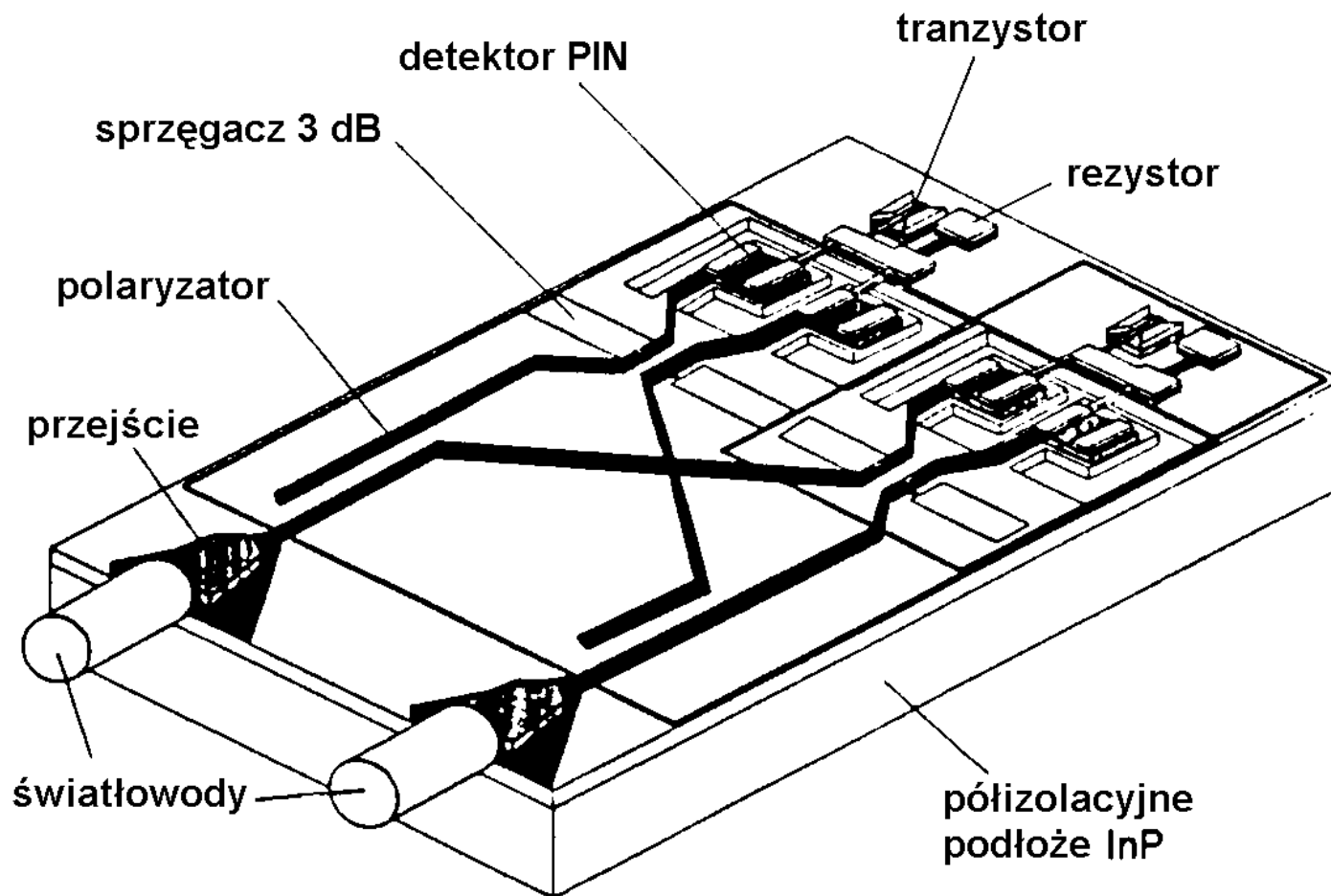
$$I_{IF} = 2R\sqrt{P_S P_{LO}} \cos[2\pi f_{IF}t + (\varphi_S - \varphi_{LO})];$$

- ◆ Informacja przy transmisji heterodynowej może być zawarta w amplitudzie, fazie i częstotliwości sygnału.
- ◆ **Detekcja heterodynowa** może być wykorzystana do otrzymania sygnału o częstotliwości w paśmie fal milimetrowych i submilimetrowych.

Rys.14.8. Przebiegi prądu uzyskane w procesie mieszania optycznego.

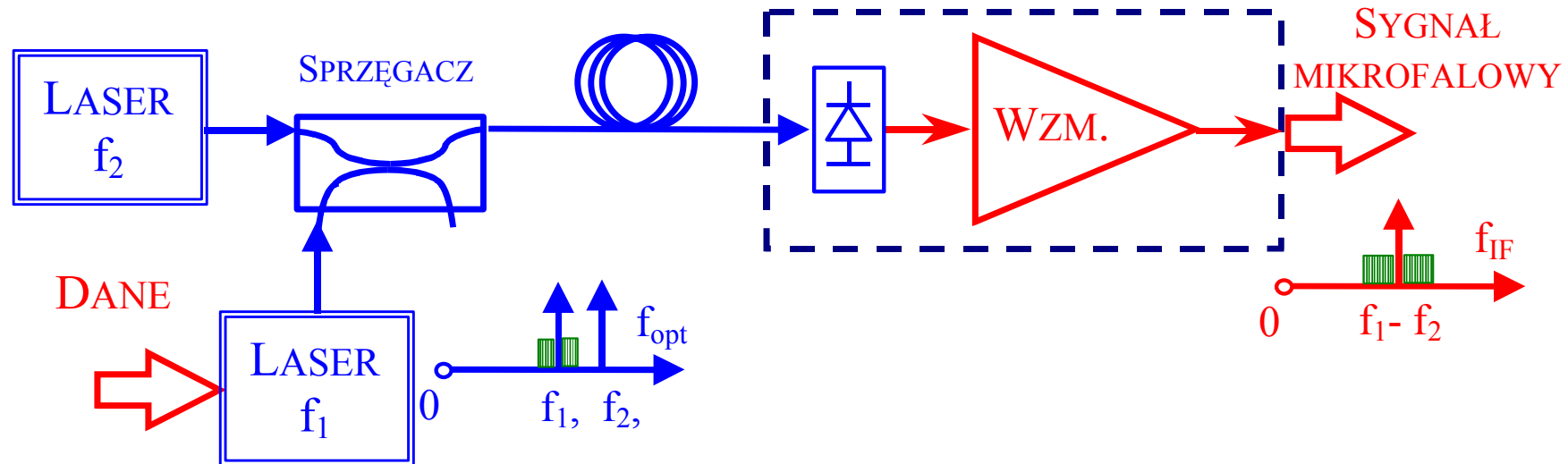
3. OPTYCZNA GENERACJA SYGNAŁÓW MIKROFALOWYCH – MIESZANIE OPTYCZNE (C)

Rys.14.9. Mieszacz sygnałów optycznych doprowadzonych oddzielnymi światłowodami.

3. OPTYCZNA GENERACJA SYGNAŁÓW – SYSTEM Z DWIEMA NOŚNYMI OPTYCZNYMI (A)

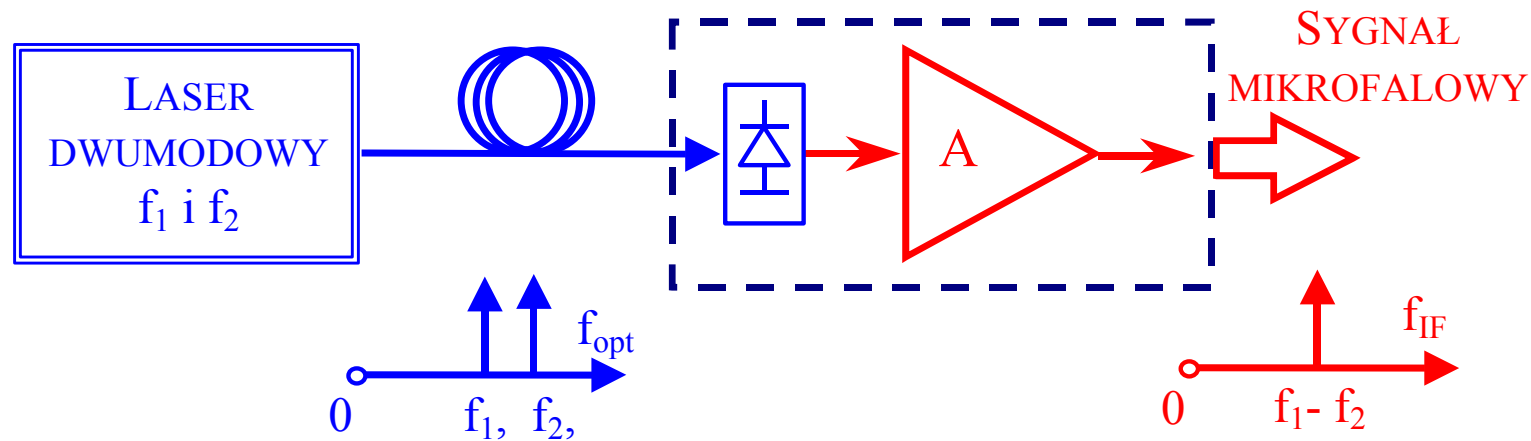
- ◆ Proces mieszania optycznego może być użyty do generacji sygnału mikrofalowego.
- ◆ Rozróżniane są dwie techniki:
  - z dwiema optycznymi częstotliwościami nośnymi,
  - z jedną optyczną częstotliwością nośną.
- ◆ Najprostszy sposób by wykorzystać mieszanie optyczne jako źródła sygnału mikrofalowego to:
  - Wykorzystać 2 lasery o częstotliwościach f_1 i f_2 ,
  - Za pomocą sprzęgacza zsumować oba sygnały,
  - Przesłać sygnały światłowodem do fotodetektora,
  - Po zmieszanii wybrać częstotliwość różnicową.

Rys.14.10. Mieszanie optyczne użyte jako źródło sygnału mikrofalowego.

3. OPTYCZNA GENERACJA SYGNAŁÓW – SYSTEM Z DWIEMA NOŚNYMI OPTYCZNYMI (B)

- ◆ Oba sygnały optyczne powinny być możliwie „czyste widmowo”, aby widmo częstotliwości różnicowej było odpowiednio „czyste”.
- ◆ Istnieje możliwość takiego zaprojektowania lasera typu DFB, aby generował jednocześnie na dwu częstotliwościach. Jest to rozwiązanie bardzo wygodne w wielu zastosowaniach.
- ◆ W rozwiązaniu z rys.14.10 jeden z laserów mógł być modulowany i na wyjściu fotodetektora uzyskiwalibyśmy nośną mikrofalową ze wstęgami modulacji.
- ◆ W rozwiązaniu z rys.14.11 modulacja nie jest możliwa.
- ◆ Najważniejszym problemem rozwiązania jest stabilizacja różnicy częstotliwości między modami.

Rys.14.11. Nowoczesne rozwiązanie z laserem dwumodowym.

3. OPTYCZNA GENERACJA SYGNAŁÓW – SYSTEM Z JEDNĄ NOŚNĄ OPTYCZNĄ

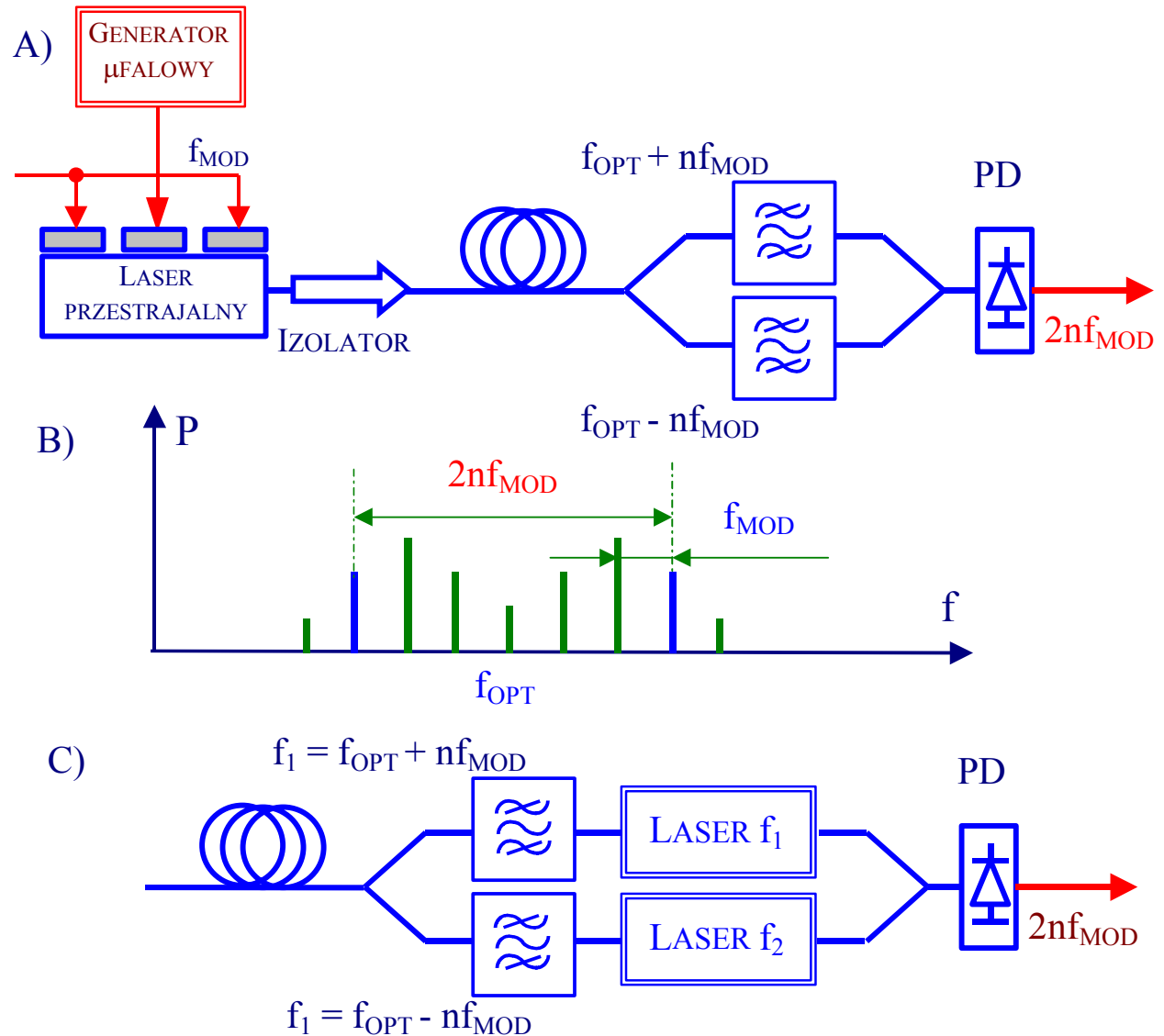
Rys.14.12. Generacja sygnału w paśmie fal milimetrowych.

A) Układ z laserem przestrajalnym wytwarza wielką liczbę wstęg bocznych.

Dwie z nich są filtrowane przez filtry optyczne.

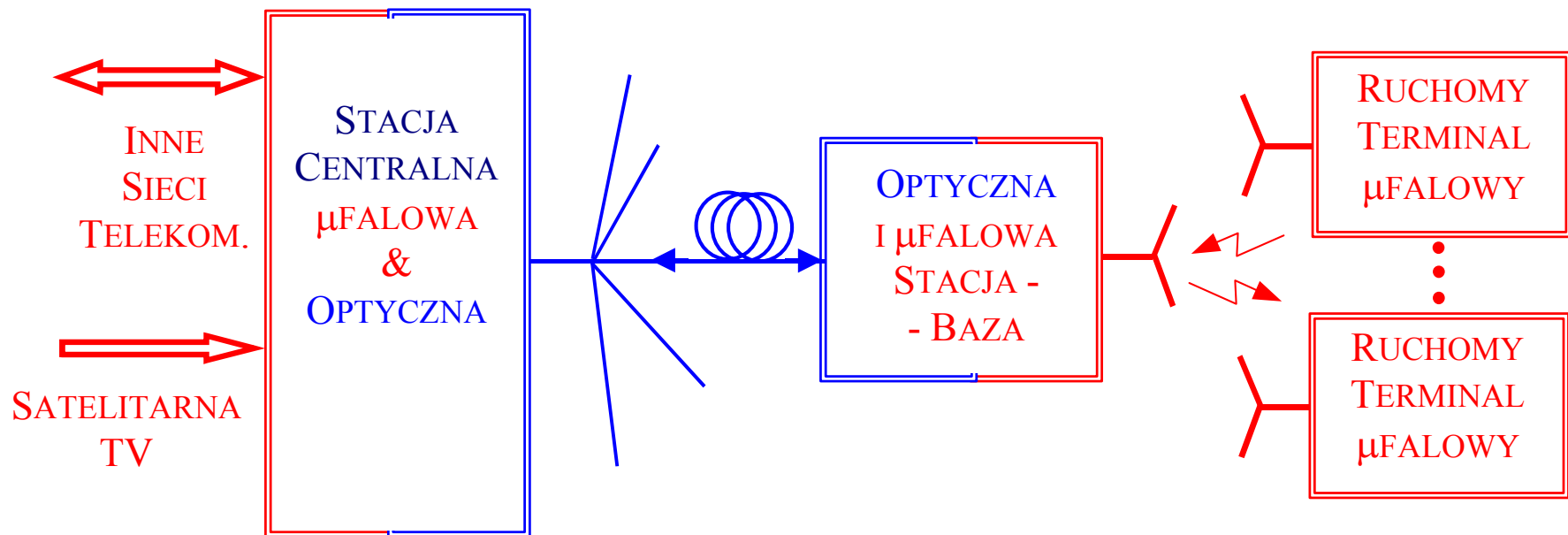
B) Widmo sygnału optycznego z wieloma wstęgami.

C) Wyfiltrowane wstęgi synchronizują 2 lasery, aby wzmocnić moce wyjściowe sygnałów optycznych i podnieść moc wyjściową sygnału mikrofalowego.

4. SYSTEMY RADIOWO-ŚWIATŁOWODOWE – IDEA STRUKTURY

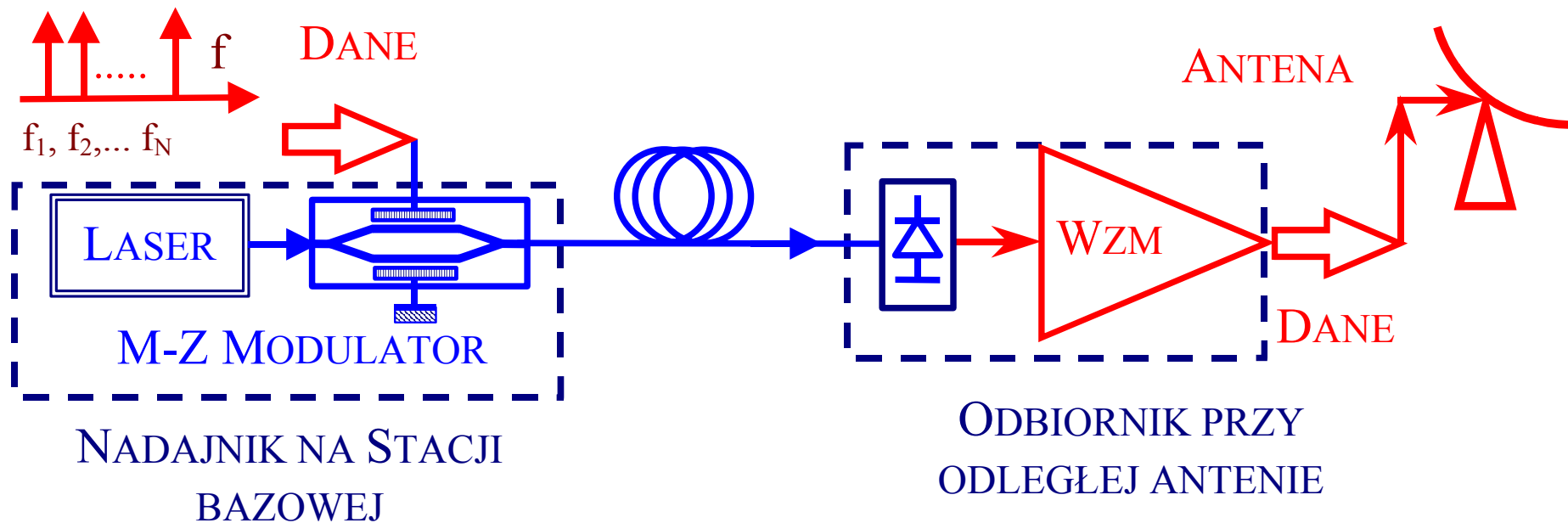
- ◆ Transmisja danych między stacją-bazą a ruchomymi terminalami odbywa się na drodze radiowej. Zasięgi są zależne od mocy wyjściowej nadajników i czułości odbiorników. Z reguły w paśmie fal milimetrowych nie są one duże.
- ◆ Stacja centralne połączona jest z wieloma stacjami-bazami. Wszystkie połączenia są zwykle dwukierunkowe.
- ◆ Można w tych systemach z powodzeniem stosować multipleksację typu WDM.

Rys.10.13. Jeszcze raz podstawowa struktura układu.

4. SYSTEMY RADIOWO-ŚWIATŁOWODOWE – PRZYKŁAD 1

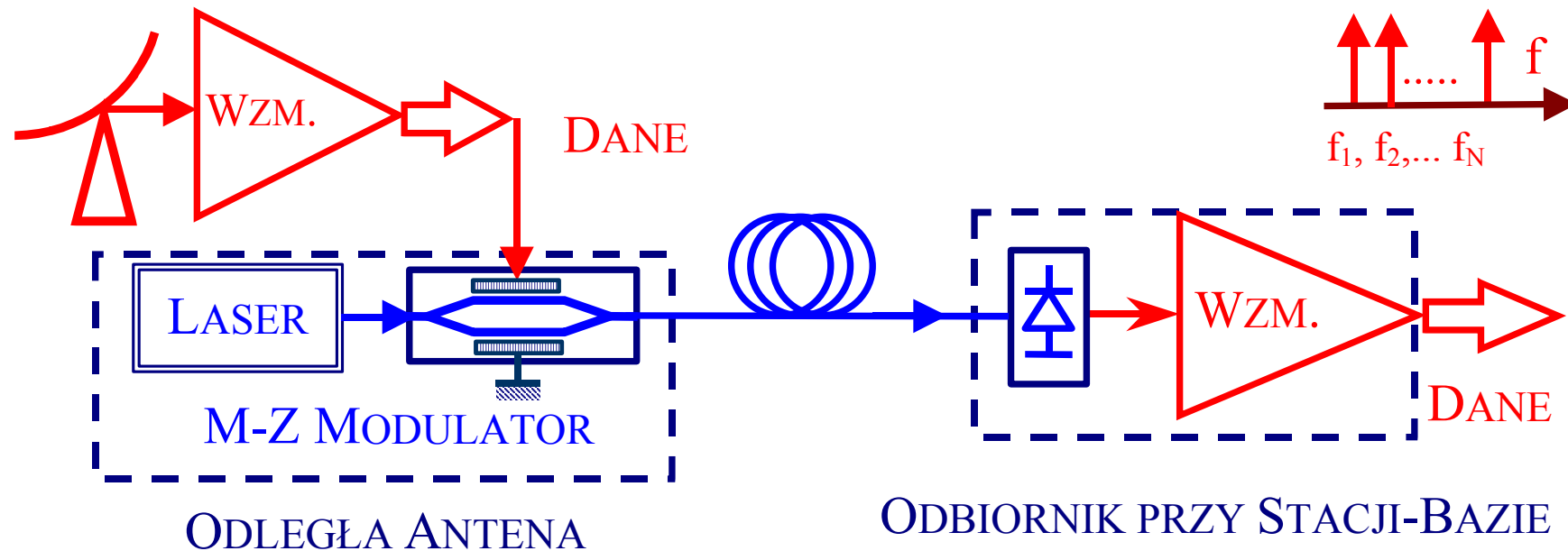
- ◆ W szczególnych przypadkach łącze może być jednokierunkowe, np. do odległej anteny transmitowany jest zestaw kanałów telewizyjnych.
- ◆ Poziom sygnału mikrofalowego po detekcji optycznej jest mały i konieczne jest wzmocnienie przed skierowaniem sygnału do anteny.

Rys.10.14. Łącze optyczne między siecią telekomunikacyjną a odległą anteną.

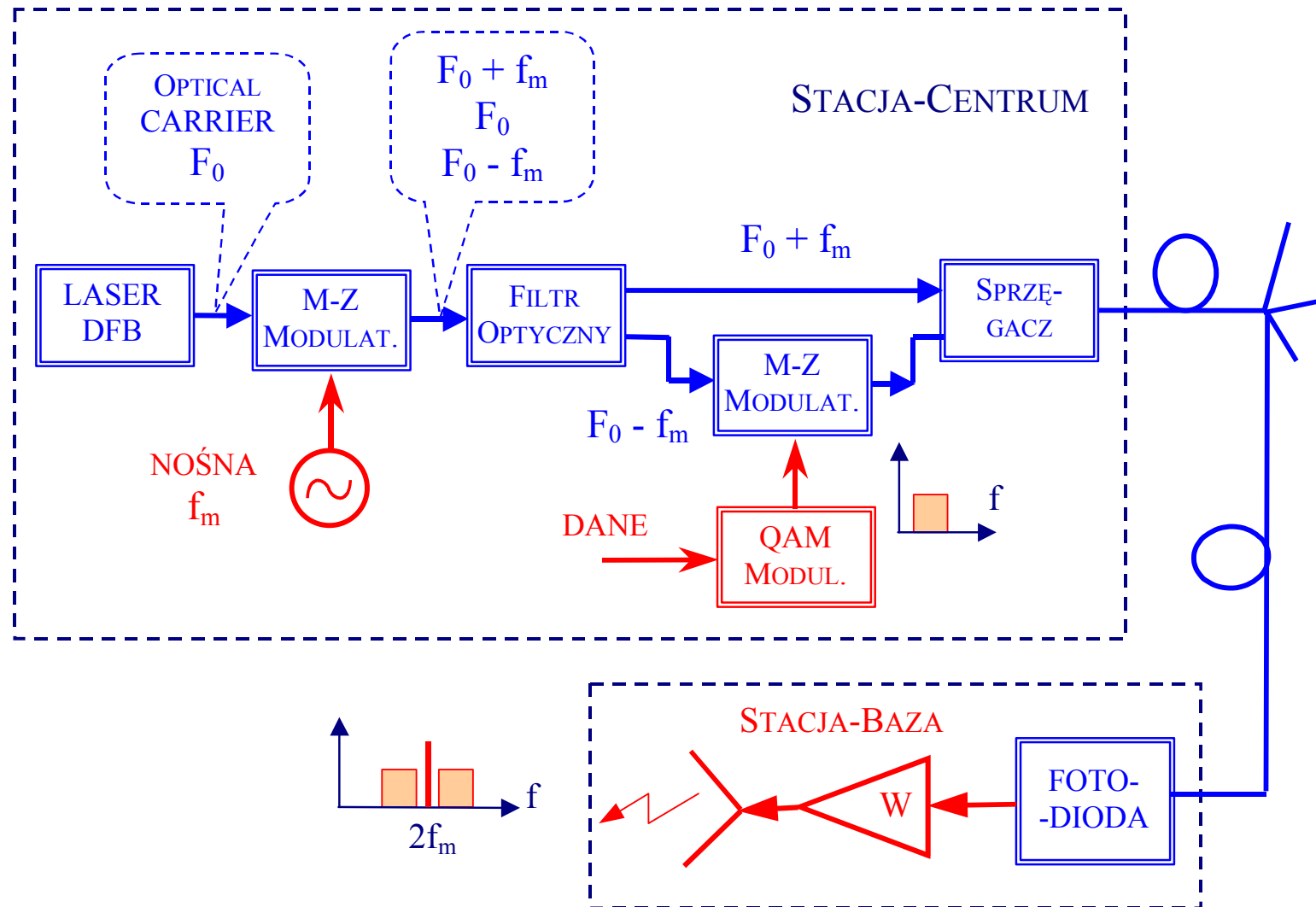
4. SYSTEMY RADIOWO-ŚWIATŁOWODOWE – PRZYKŁAD 2

- ◆ Na rys.10.15 pokazano odwrotny problem: z odległej anteny mikrofalowej trzeba dostarczyć łączem optycznym złożony sygnał mikrofalowy do stacji-bazy.
- ◆ Zewnętrzny modulator elektrooptyczny zapewnia dobrą liniowość i niski poziom zniekształceń intermodulacyjnych.
- ◆ Stacja-baza może po detekcji optycznej sygnał transmitować do wielu odbiorców drogą radiową.

Rys.10.15. Optyczne połączenie odległej anteny z siecią telekomunikacyjną.

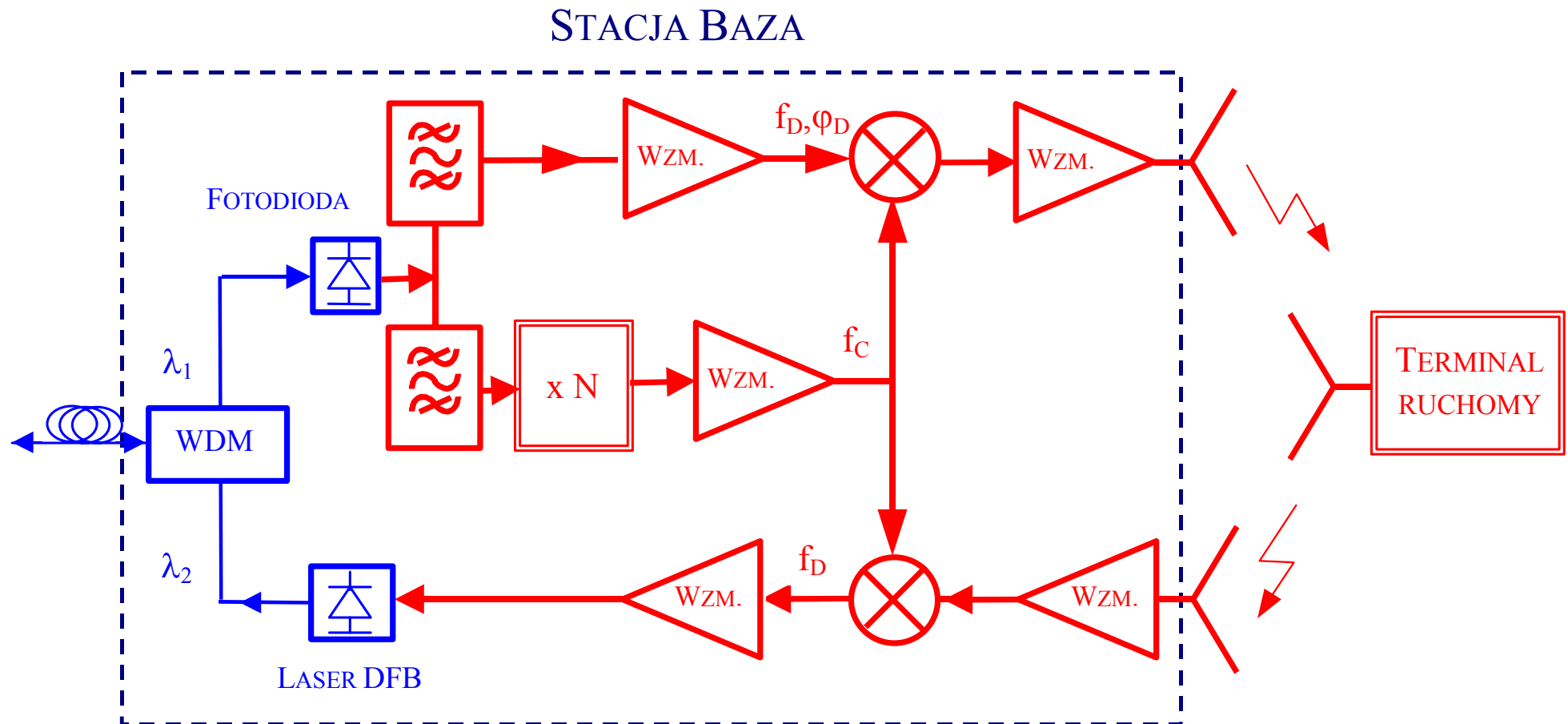
4. SYSTEMY RADIOWO-ŚWIATŁOWODOWE – PRZYKŁAD 3

Rys.10.16. Schemat blokowy systemu radiowo-optycznego, w którym dzięki zastosowaniu oddzielnej filtracji optycznej uzyskano podwojenie częstotliwości nośnej i możliwość transmisji danych.

4. SYSTEMY RADIOWO-ŚWIATŁOWODOWE – PRZYKŁAD 4

- ◆ Schemat ideowy stacji-bazy z możliwością dwukierunkowej transmisji sygnału do terminalu ruchomego i z informacją odebraną od niego.
- ◆ Transmisje odbywają się na różnych długościach fali.

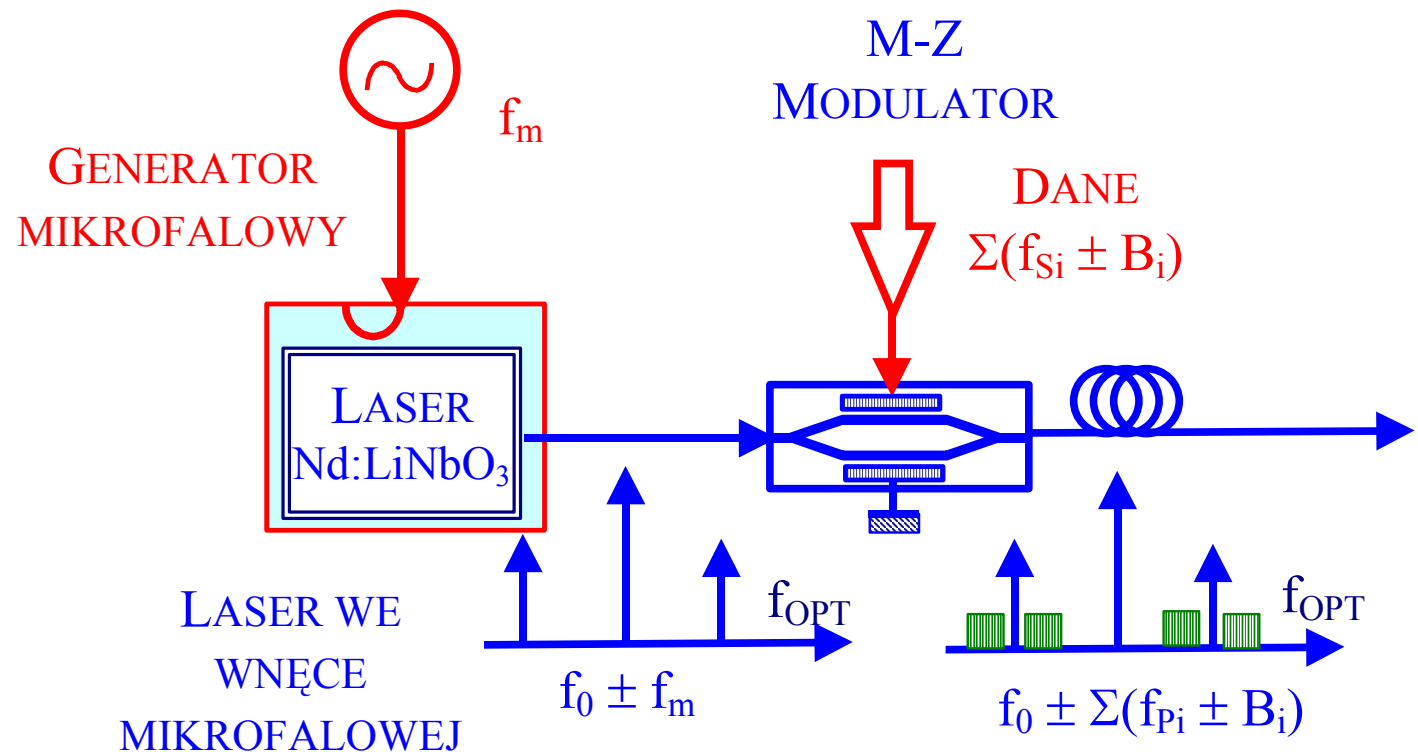

Rys.10.17. Schemat blokowy stacji bazowej z powielaniem mikrofalowej częstotliwości nośnej.

4. SYSTEMY RADIOWO-ŚWIATŁOWODOWE – PRZYKŁAD 5A

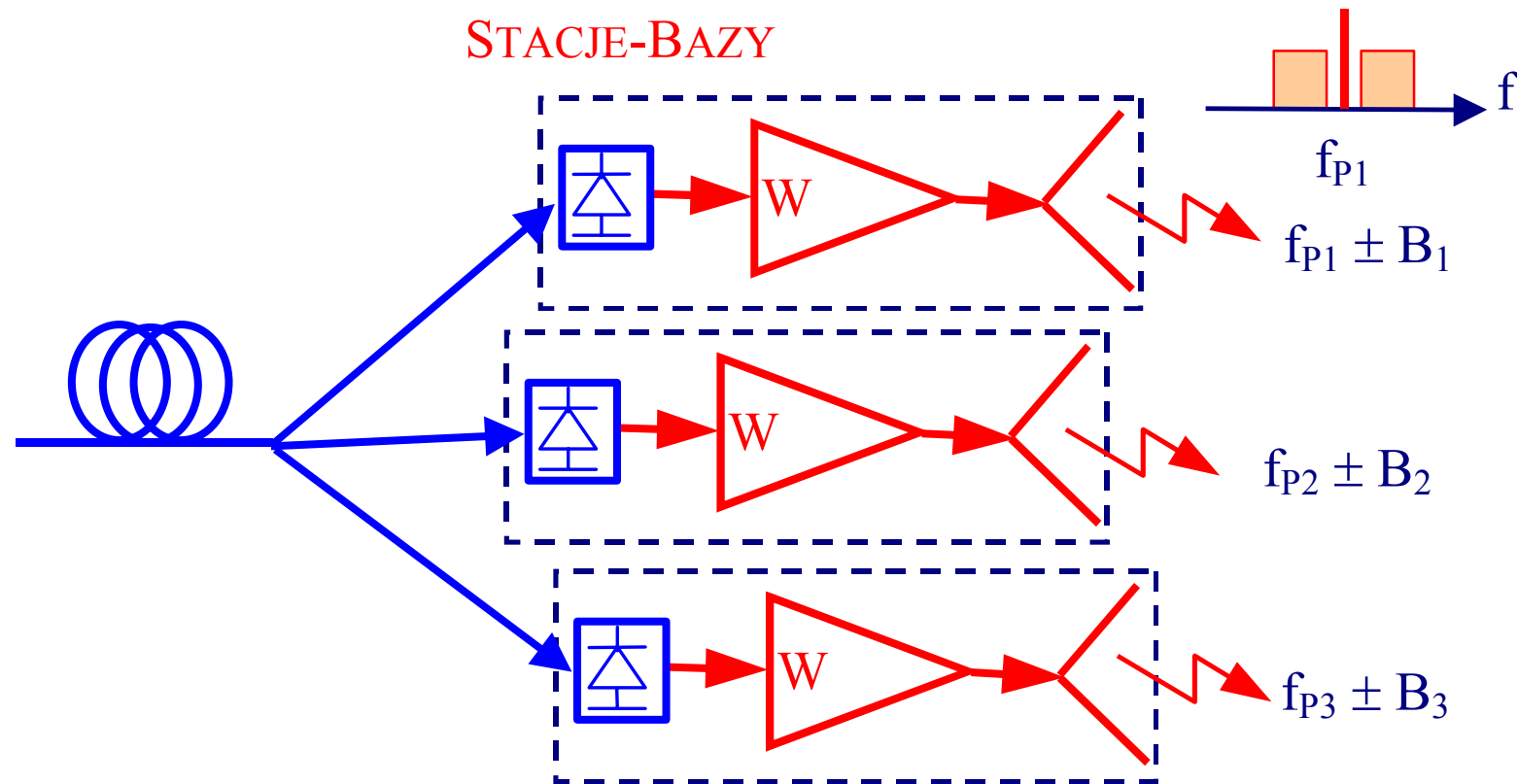
- ◆ Schemat ideowy nadajnika optycznego wykorzystującego modulację lasera wykonanego z materiału elektrooptycznego we wnęce mikrofalowej (modulacja współczynnika załamania Nd:LiNbO₃) pobudzonej częstotliwością f_m .
- ◆ Modulacja złożonym sygnałem mikrofalowym z wieloma podnośnymi $\Sigma(f_{Si} \pm B_i)$ wykonywana jest w zewnętrznym modulatorze elektrooptycznym. $f_{Pi} = f_m + f_{Si}$

Rys.10.18. Nadajnik łącza światłowodowego z laserem w rezonatorze mikrofalowym. Częstotliwości podnośne z informacjami modulują sygnał optyczny w modulatorze zewnętrznym Mach-Zehndera.

4. SYSTEMY RADIOWO-ŚWIATŁOWODOWE – PRZYKŁAD 5B

- ◆ Sygnały optyczne nadajnika po transmisji światłowodem kierowane są do różnych pikokomórek z odbiornikami optycznymi.
- ◆ W odbiornikach sygnały mikrofalowe są filtrowane i tylko odpowiednia podnośna jest po wzmacnieniu kierowana do anteny i wysyłana drogą radiową.

Rys.10.19. Stacje bazy z pikokomórkami wykorzystują kolejne częstotliwości $f_{P_i} = f_m + f_{Si}$;

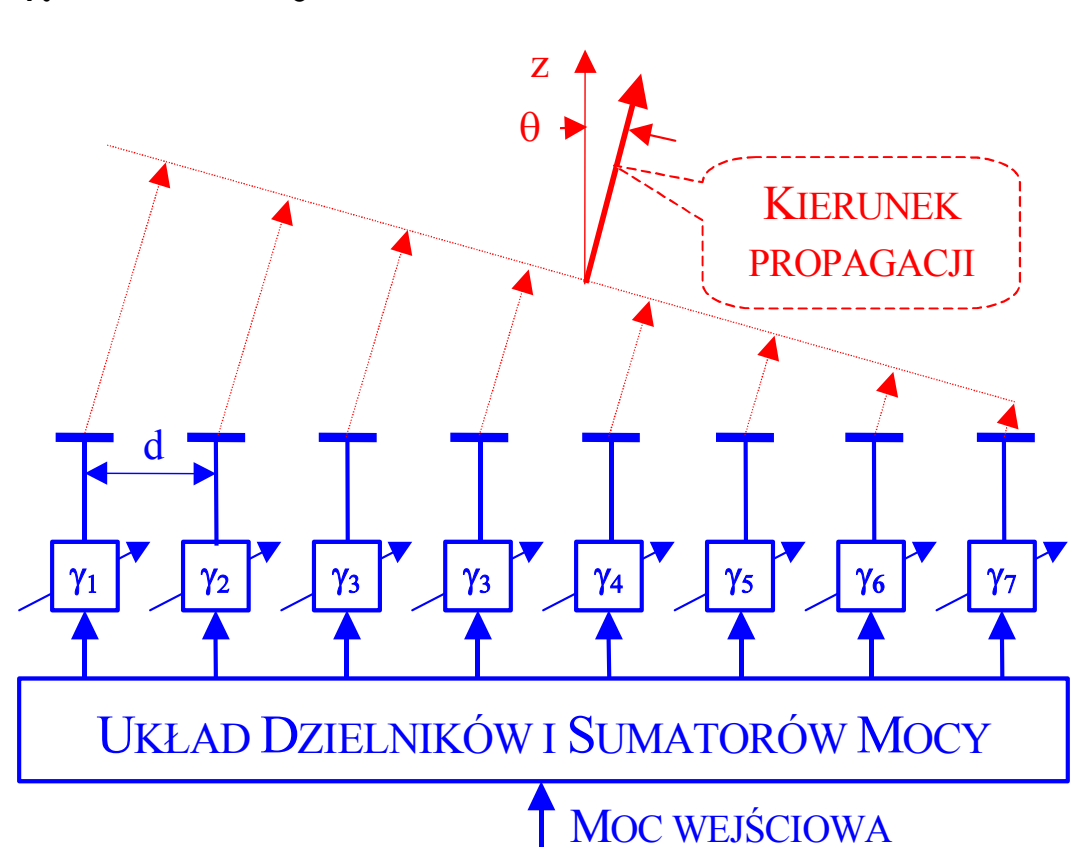
5. FOTONIKA W TECHNICIE RADAROWEJ – ANTENY FAZOWANE

- Anteny fazowane mają n kolumn, m rzędów i $n \times m$ elementów promieniujących. Dla wszystkich tych elementów jest tylko jedno źródło sygnału mikrofalowego.
- Jeśli przesunięcie fazy między elementami promieniującymi równe jest $\Delta\Phi$, to wiązka propagowana jest pod kątem Θ :

$$\Delta\Phi = 2\pi \frac{d \sin \theta}{\lambda} = 2\pi \frac{f_{\text{RF}} d \sin \theta}{c};$$

- Anteny fazowane umożliwiają ruch wiązki przy nieruchomej antenie.
- Problem: w jaki sposób zmieniać przesunięcie fazy między elementami?

Rys.10.20. Podstawowa struktura elementów promieniujących anteny fazowanej. Moc wejściowa kierowana jest do elementów promieniujących przez układ dzielników mocy. Sygnał odebrany jest sumowany przez ten sam układ i kierowany do odbiornika.

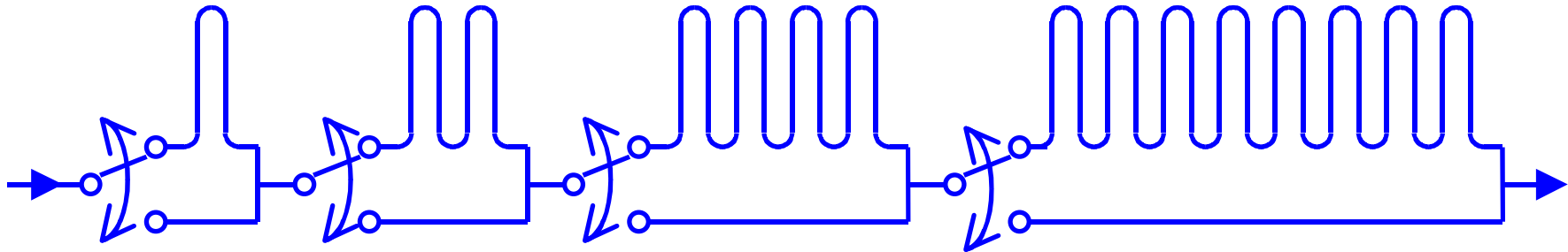

5. FOTONIKA W TECHNICIE RADAROWEJ – STEROWANIE WIĄZKĄ

1. Sterowanie za pomocą przesuwników fazy: Typowe systemy mikrofalowe sterują wiązką wykorzystując przesuwniki fazy umieszczone w modułach T/R. **Wada:** $\Delta\Phi$ zmienia się z częstotliwością, powstaje efekt zezowania, *squinting effect*.

2. Sterowanie z wykorzystaniem linii opóźniających: Różnica fazy $\Delta\Phi$ uzyskiwana jest przez wydłużenie drogi transmisji fali do elementu promieniującego: $\Delta t = \frac{d \sin \theta}{c}$;

- Wykorzystanie techniki światłowodowej ułatwia: transmisję mocy do elementu T/R i wprowadzenie opóźnienia czasowego przez wydłużenie drogi transmisji – Rys.14.21.

Rys.10.21. Przełączany optyczny układ linii opóźniających.

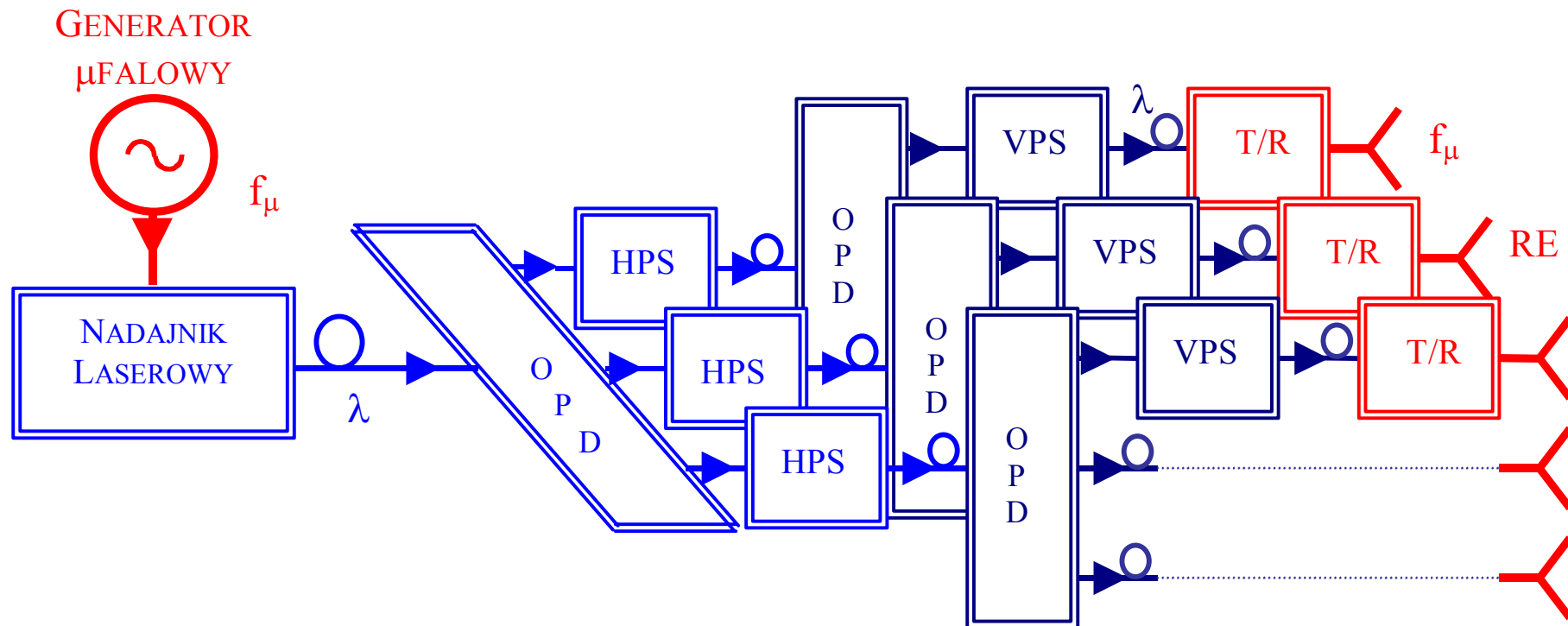
- Moc lasera modulowana jest z częstotliwością sygnału mikrofalowego, a różnica fazy $\Delta\Phi$ między kolejnymi T/R zmieniana jest przez wydłużenie drogi transmisji l_f światłowodem:

$$\Delta\Phi = \frac{2\pi n f_{\mu} l_f}{c};$$

- gdzie n jest współczynnikiem załamania a c jest prędkością światła.

5. FOTONIKA W TECHNICIE RADAROWEJ – STRUKTURA SYSTEMU

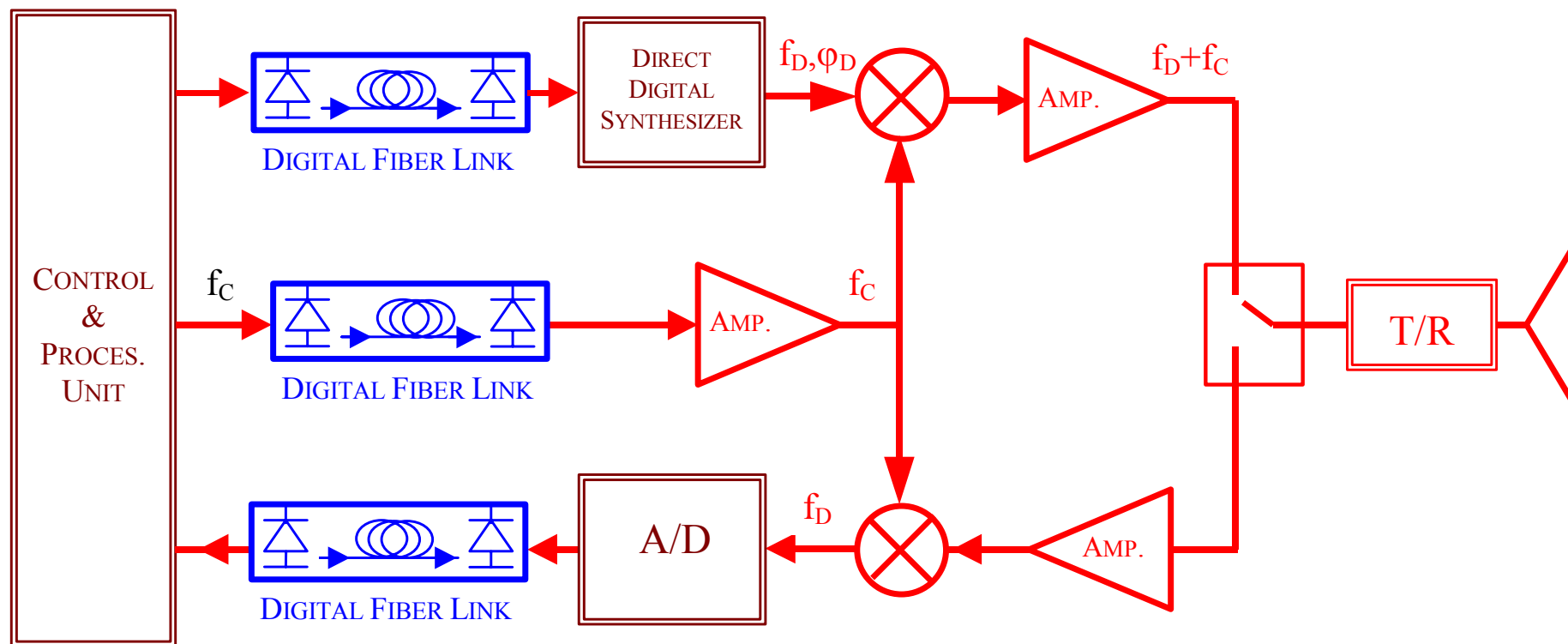
- ◆ System optycznego formowania wiązki ma dwie istotne korzyści:
  - System światłowodowy jest lekki, wnosi małe straty, jest odporny na zakłócenia.
  - Układy przełączanych linii opóźniających skutecznie sterują wiązką przy zmianie częstotliwości mikrofalowej w szerokich granicach, gdyż $\Delta\Phi/f_{RF}$ ma stałą wartość.

Rys.10.22. Podział sygnału mikrofalowego i transmisja drogą optyczną do elementów T/R.

5. FOTONIKA W TECHNICIE RADAROWEJ – NOWOCZESNY SYSTEM CYFROWY

- W nowoczesnych radarach sygnał mikrofalowy wytwarzany jest przy antenie przez syntezer z przetwornikiem D/A, do którego informacja transmitowana jest cyfrowo światłowodem.
- Fala nośna o częstotliwości f_c transmitowana jest łączem analogowym. Sygnał ten wykorzystywany jest w mieszaczach górno- i dolnowstęgowych.
- Sygnał odebrany transmitowany jest cyfrowo (przetwornik A/D) do analizatora.

Rys.10.23. Wykorzystanie współczesnej techniki cyfrowej z przetwornikami D/A i A/D.

6. PODSUMOWANIE

- ◆ Poszukiwane są coraz to nowe pasma mikrofalowe do transmisji coraz to większej liczby informacji.
- ◆ W pasmach fal milimetrowych wykluczona jest transmisja sygnałów mikrofalowych na dłuższe odległości ze względu na tłumienie falowodów. W grę wchodzi albo radiolinia, albo transmisja światłowodem.
- ◆ Ograniczone pasmo modulacji sygnału optycznego zmusza do stosowania pomysłowych technik powielania mikrofalowej częstotliwości nośnej.
- ◆ Wykorzystanie pasm fal milimetrowych wymaga opanowania technologii wytwarzania półprzewodnikowych elementów aktywnych, aby możliwa była realizacja procesów generacji, wzmacniania i obróbki sygnałów elektronicznych.
- ◆ Fotonika znajduje zastosowanie w wielu rozmaitych działach elektroniki, radiolokacja jest tu bardzo dobrym przykładem.